

ВЛИЯНИЕ НА СРОКА НА СЕИТБА НА ФУРАЖЕН ЕЧЕМИК ВЪРХУ ВИДОВИЯ СЪСТАВ И ЧИСЛЕНАТА ДИНАМИКА НА ЛИСТНИТЕ ВЪШКИ

ВАСИЛИНА МАНЕВА
Институт по земеделие – Карнобат
E – mail: maneva_ento@abv.bg

INFLUENCE THE DATE TO SOWING OF FORAGE BARLEY ON THE SPECIFIC COMPOSITION AND THE NUMERAL DYNAMIC OF THE APHIDS

VASILINA MANEVA
Institute of Agriculture – Karnobat
E – mail: maneva_ento@abv.bg

ABSTRACT

The research was carried out during 2005 -2007 in the experimental field in Institute of Agriculture – Karnobat with time limit of sowing. Species composition and the dynamics spread of aphids was defined. It was established that on barley variety Aheloy 2 species *Sitobion avenae*, *Schizaphis graminum*, *Rhopalosiphum padi*, *Rhopalosiphum maidis*.

Key words: barley, date to sowing, aphids, dynamics spread.

УВОД

Ечемикът е една от основните зърнено – житни култури използвана за фураж в нашата страна [2].

Той спада към високорисковите култури по отношение на загуби от неприятели. Количеството и качеството на добива му могат да се понижат чувствително от множество насекоми [3, 8], сред които с важно икономическо значение са листните въшки (Homoptera:Aphidinea). При хранене те нараняват растителните тъкани като изсмукват сок от тях и по този начин влияят неблагоприятно върху жизнените функции, предизвикват завиване и изсъхване на листата, забавят растежа и развитието на растенията [4]. Голямо е значението на тези насекоми и като преносители на множество растителни вируси, сред които е и вирусът на жълтото ечемичено вджуджаване (Barley yellow dwarf virus- BYDV) – един от най-опасните при ечемика [1,5, 6, 7, 9, 10, 11, 12].

Изложените литературни данни свидетелстват за голямото значение на листните въшки като неприятели по ечемика. Възможна е промяна в динамиката на разпространение на популациите им в зависимост от датите на сеитба на културата [4].

Целта на настоящето проучване е да се определи в кои дати посевите се нападнат повече, от кои видове листни въшки и кога е оптималният срок на сеитба за предотвратяване на нападение от тези неприятели.

МАТЕРИАЛ И МЕТОД

Експериментът е изведен в опитното поле на Института по земеделие – Карнобат през 2005–2007 година. Заложен е датов полски опит с фуражен ечемик сорт Ахелой 2 по блоков метод с големина на вариантите 2 дка. Включени са четири дати на сеитба – ранна, оптимална, късна и пролетна (табл. 1).

Таблица 1. Срокове на сеитба на ечемика

Сеитба [2]	Дата	
	2005/2006	2006/2007
Ранна (преди 25. IX)	07.09.2005г.	11.09.2006г.
Оптимална (от 25. IX до 30. X)	19.10.2005г.	17.10.2006г.
Късна (от м. XII до м. II)	23.02.2006г.	06.12.2006г.
Пролетна (от м. XII докр. м. III)	29.03.2006г.	26.02.2007г.

Поради неблагоприятни климатични условия късната дата на сеитба за стопанската 2005/2006 година се заложи през февруари 2006 г.

Във всеки вариант чрез директно отчитане върху 300 растения (на 30 места по 10 растения) са проследени видовия състав и динамиката на разпространение на въшките. Наблюденията са проведени от месец септември 2005 г. до април 2007 г.

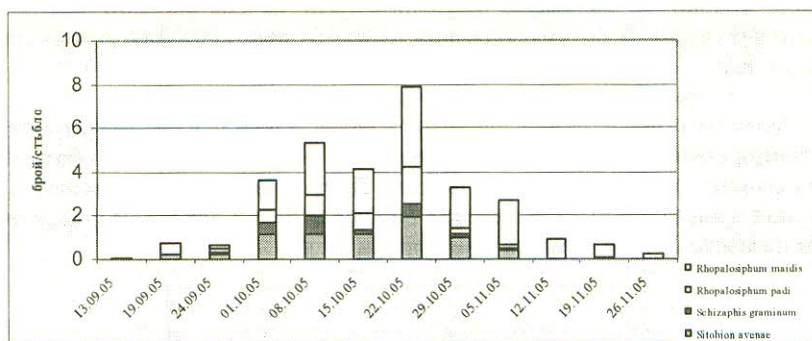
РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

През есента на 2005/2006 г. листните въшки се концентрират в ранно засятата и поникнала I-ва дата, където средно за периода достигат, съответно за: *Sitobion avenae* – 7,45 бр./стъбло, *Schizaphis graminum* – 2,48 бр./стъбло, *Rhopalosiphum padi* – 5,2 бр./стъбло, *Rhopalosiphum maidis* – 15,3 бр./стъбло. Максимална плътност се наблюдава около 22.10.2005г., след което поради понижаване на температурата тя намалява. След 26.11.2005 г. в посева не се откриват листни въшки (фиг. 1).

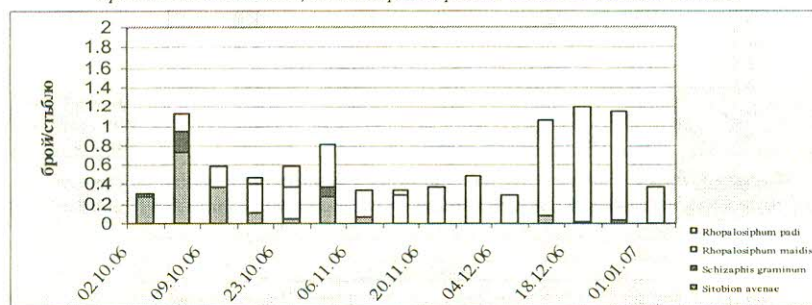
Поради благоприятните климатични условия плътността на листните въшки е много висока.

През есента на 2006/2007 г. в ранно засятата дата, през първата десетдневка на октомври преобладава *Sitobion avenae*, а до края на периода – 01.01.2007 г. Преобладава *Rhopalosiphum maidis* (фиг.2). Плътността на листните въшки през есента на 2006г. е много по – ниска в сравнение с предната стопанска година – средно за периода от *Sitobion avenae* – 0,13 бр./стъбло, *Schizaphis graminum* – 0,023 бр./стъбло, *Rhopalosiphum padi* – 0,022 бр./стъбло, *Rhopalosiphum maidis* – 0,46 бр./стъбло. За разлика от 2005г., през 2006г. поради по-високите температури през есента и зимата листни въшки се срещат в посевите до 01.01.2007 г. (фиг. 2).

Поради масовото нападение от листни въшки и масовото разпространение на вируса на жълтото ечемичено вджуджаване (BYDV) през 2005 г. ранната дата на сеитба бе унищожена.

Фигура 1. Видов състав и числена динамика на листните въшки по ечемик през есенния вегетационен период, ранна дата на сеитба 2005 г.

Фигура 2. Видов състав и числена динамика на листните въшки по ечемик през есенния вегетационен период, ранна дата на сеитба 2006 г.

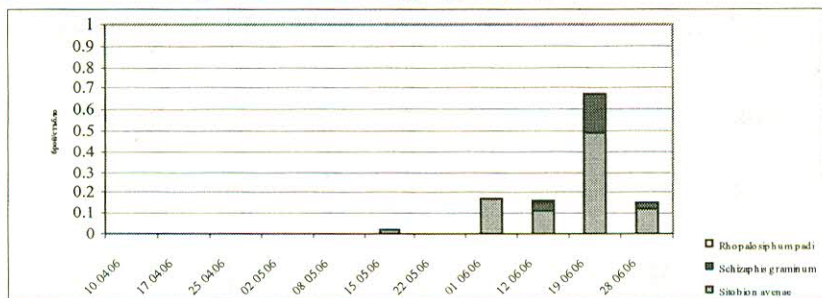
Поради по-късното поникване на ечемика засят в оптимална дата на сеитба плътността на листните въшки през есенния вегетационен период и през двете години е много ниска. През 2005/2006г. в посева се срещат: *Sitobion avenae*, *Schizaphis graminum*, *Rhopalosiphum padi*, *Rhopalosiphum maidis*, от които съответно нападението средно за периода при *Sitobion avenae* е 0,3 бр./стъбло, *Schizaphis graminum* – 0,01 бр./стъбло, *Rhopalosiphum padi* – 0,09 бр./стъбло, *Rhopalosiphum maidis* – 0,29 бр./стъбло. Максимална плътност посочените видове достигат на 29.10.2005 г.. Отчето се намаляване до 26.11.2005 г.. След този период въшките не се наблюдаваха в посева.

През 2006/2007г. в оптимално засятата дата се срещаха само *Sitobion avenae* и *Rhopalosiphum maidis*, като средната им плътност за периода достигна за *Sitobion avenae* – 0,0025 бр./стъбло, *Rhopalosiphum maidis* – 0,02 бр./стъбло. Те се откриваха в посева до 18.12.2006 г..

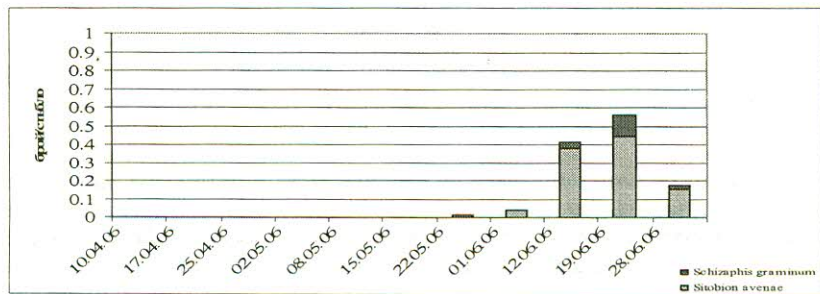
В ранната дата на сеитба през 2006/2007г., *Rhopalosiphum maidis* се срещаше до началото на януари, а в оптималната дата на сеитба до края на втората десетдневка на декември. Това вероятно се дължи на факта, че в ранната дата на сеитба този вид се разполага в пазвата на централния лист на ечемика, завит на фунийка, (където е защитен от ниските нощни температури), а при оптимално засятият ечемик, (който по това време е на 2-3 лист) такава фунийка не се образува и видът няма къде да се скрие за да преодолее неблагоприятните климатични условия.

През есенния вегетационен период по-голяма плътност на листните въшки и през двете години се наблюдава в ранните дати на сеитба, като преобладава *Rhopalosiphum maidis*. В оптималната дата на сеитба през 2005/2006 г. преобладава *Sitobion avenae* - 43,98 %, следван от *Rhopalosiphum maidis* – 41,83 %, а през 2006/2007 г. - *Rhopalosiphum maidis* – 87,96 % (табл.2, а).

През пролетния вегетационен период на 2005/2006 г. в оптималната дата на сеитба листни въшки почти не се срещат, вероятно поради напредналата фаза на развитие на ечемика и загрубването на листата. През същата година в късната и пролетната дата с ниска плътност се срещаха *Sitobion avenae* и *Schizaphis graminum*, основно от началото до края на месец юни (фигури 3 и 4).

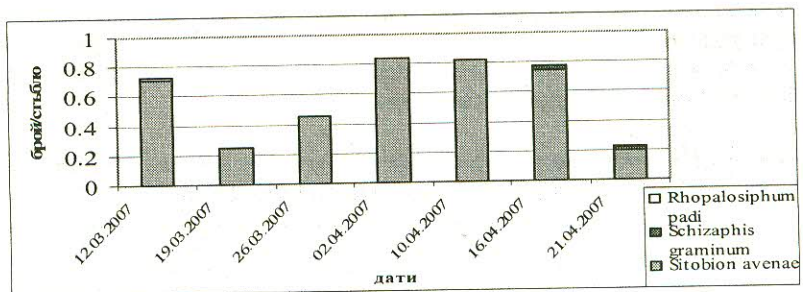
Фигура 3. Видов състав и числена динамика на листните въшки по ечемик през пролетния вегетационен период, късна дата на сеитба 2005/ 2006 г.

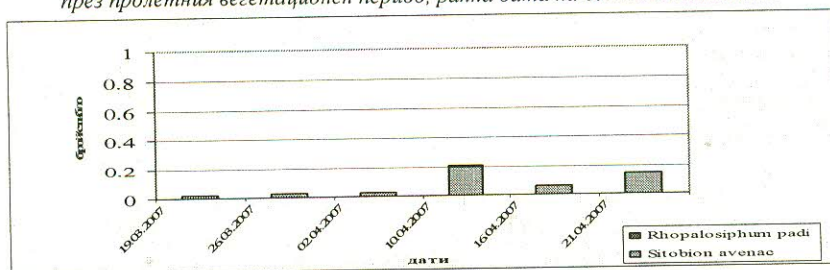
Фигура 4 Видов състав и числена динамика на листните въшки по ечемик през пролетния вегетационен период, пролетна дата на сеитба 2005/ 2006 г.

През пролетния вегетационен период на 2006/2007 г. в ранната дата на сеитба на ечемика се срещат *Sitobion avenae*, *Schizaphis graminum*, *Rhopalosiphum padi* в по-висока плътност. Това вероятно се дължи на сравнително топлата зима (фиг.5).

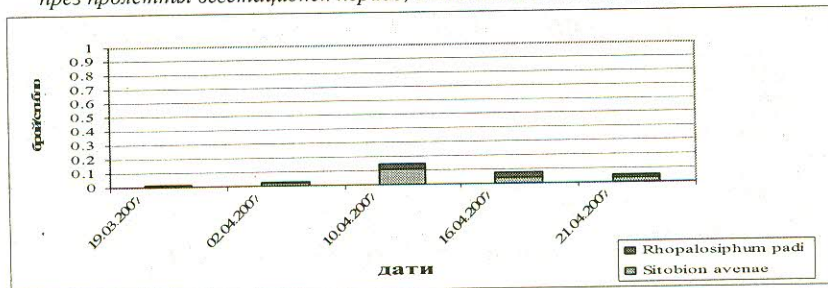
В по-ниска плътност в сравнение с ранната дата, в оптималната, късната и пролетната дати на сеитба се наблюдават *Sitobion avenae* и *Rhopalosiphum padi* (фигури 6, 7, 8). Поради топлата пролет те се откриват в посевите още от втората десетдневка на месец март, като през април плътността им започна да намалява поради миграцията им по житните треви.

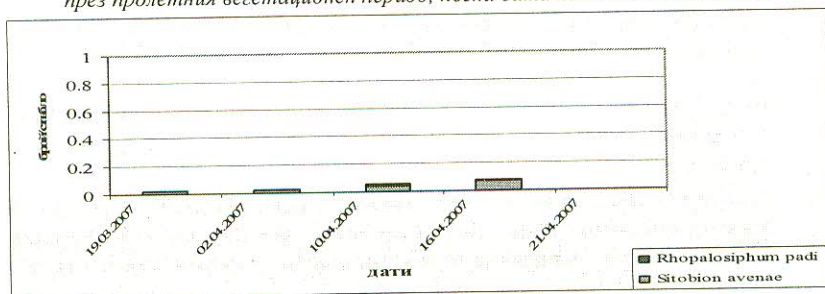
Фигура 5. Видов състав и числена динамика на листните въшки по ечемик през пролетния вегетационен период, ранна дата на сеитба 2006/2007г..

Фигура 6. Видов състав и числена динамика на листните въшки по ечемик през пролетния вегетационен период, оптимална дата на сеитба 2006/2007г.

Фигура 7. Видов състав и числена динамика на листните въшки по ечемик през пролетния вегетационен период, късна дата на сеитба 2006/2007г.

Фигура 8. Видов състав и числена динамика на листните въшки по ечемик през пролетния вегетационен период, пролетна дата на сеитба 2007г.

През пролетният вегетационен период и през двете стопански години преобладава *Sitobion avenae*. *Rhopalosiphum maidis* не се открива, вероятно поради това, че не презимува в България, а прелита с въздушните течения от юг (табл. 2, б).

През пролетният вегетационен период плътността на листните въшки и през двете стопански години е по-ниска в сравнение с есенния.

Таблица 21. Съотношение на листни въшки в различни дати на сеитба на ечемика, а) през есенния вегетационен период

Вид	2005		2006	
	Ранна дата	Оптимална дата	Ранна дата	Оптимална дата
<i>Sitobion avenae</i>	24,47	43,98	21,17	12,04
<i>Schizaphis graminum</i>	8,17	1,4	3,63	0
<i>Rhopalosiphum padi</i>	17,1	12,79	3,45	0
<i>Rhopalosiphum maidis</i>	50,26	41,83	71,75	87,96

Вид	2006				2007			
	Ранна дата	Оптим. дата	Късна дата	Пролет на дата	Ранна дата	Оптим. дата	Късна дата	Пролет на дата
<i>Sitobion avenae</i>	-	100	77,28	86,48	98,26	96,65	63,89	83,6
<i>Schizaphis graminum</i>	-	0	21,26	13,52	1,07	0	0	0
<i>Rhopalosiphum padi</i>	-	0	1,1	0	0,67	3,35	36,11	16,4
<i>Rhopalosiphum maidis</i>	-	0	0	0	0	0	0	0

б) през пролетния вегетационен период

ИЗВОДИ

- През есенния вегетационен период се срещат видовете *Sitobion avenae*, *Schizaphis graminum*, *Rhopalosiphum padi* и *Rhopalosiphum maidis*, като в най-висока плътност е *Rhopalosiphum maidis*.
- През пролетният вегетационен период се срещат видовете *Sitobion avenae*, *Schizaphis graminum* и *Rhopalosiphum padi*, като в най-висока плътност е *Sitobion avenae*.
- В ранните дати на сеитба на ечемика се създават условия за масово размножаване на листните въшки. Най-подходящи дати на сеитба на ечемика за предотвратяване на нападение от листни въшки са оптималната, късната и пролетната.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Бакърджиева, Н., А. Стоев., (2006).** Проучване на вирусните болести жълто ечемичено вджуджаване (BYDV) и пшенично вджуджаване (WDV) в системата на фитосанитарния контрол в България. *Field Crops Studiesq*, vol. III – 3, 469 – 474.
2. **Граматииков, Б., П. Пенчев, В. Котева, Х. Кръстева; Ст. Станков, Ст. Навущанов, Б. Зарков, Д. Атанасова. (2004).** Технология за отглеждане на ечемик. ПаблшСайСет – Еко, стр. 7 – 10.
3. **Григоров, С. (1963).** Принос към проучване на листните въшки по житните растения в България, Известия на Зоологическия Институт с музей, 21, 71-91
4. **Григоров, С. (1980).** Листните въшки и борбата с тях, Земиздат, София, 57-60, 120, 125-127
5. **Ковачевски, И., М. Марков, М. Янкулова, Д. Трифонов, Д. Стоянов, В. Качармазов, (1999).** Вирусни и вирусноподобни болести на културните растения . ПаблшСайСет – Агри, София, 143-145.
6. **Кръстева, Х., Н. Бакърджиева, (2000).** Проучване на вирусните болести по житните култури със слята повърхност и видовете листни въшки (APIDINEA, HOMOPTERA), преносители на жълтото ечемичено вджуджаване (BYDV). *Растениевъдни науки*, 37, 942 – 947. София.
7. **Bujaki, G.; L. Szalay-Marzso. (1995).** Damage of aphids in sunflower production and study of their natural enemies, *Bulletin of the University of Agficultural Sciences, Godolo*, 1994/1995, 143-158
8. **Bujaki, G. (1996).** Aphids damage in sunflower production from 1986 to 1993, *Proceedings of the 14-th International Sunflower Conference, Beijing/Shenyang, China, 12-20 June, Entomology and weeds* 468-474
9. **Chiang H.C. (1978).** Pest management in corn, *Annual Review of Entomology* 23, 101-123
10. **Darwish E.T.E. (1989).** Studies on maize's aphids ecology and taxonomy in Egypt, *Journal of Applied Entomology* 107 (2), 113-126.
11. **Hand S.C.; J.R. Carrillo. (1982).** Cereal aphids on maize in southern England, *Annals of Applied Biology* 100, 39-47.
12. **Serini G.B.; G.C. Lozzia. (1996).** Survey of aphids collected in maize cultures of Northern Italy, *Bollettino di Zoologia Agraria e di Bachicoltura* 28 (2) 249-254.

